

Beke Sándor Málnási Ferenc

Csengő csendül, csillag csillan

Gyermekversek

Beke Sándor gyermekverseinek
stilisztikai elemzései (I.)

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

ÍRÓK ÉS MŰVEK

Beke Sándor Málnási Ferenc

Csengő csendül,
csillag csillan

ERDÉLYI TOLL KÖNYVEK

**SZEKELY
UTKERESŐ
KIADVÁNYOK**

A könyv borítóját
Beke Sándor-Olivér
tervezte

Beke Sándor *Málnási Ferenc*

Csengő csendül, csillag csillan

Beke Sándor
Gyermekversek

Málnási Ferenc
**Beke Sándor gyermekverseinek
stilisztikai elemzései (I.)**

Az előszót írta, a verseket válogatta,
a könyvet szerkesztette
dr. MÁLNÁSI FERENC

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó —
Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll
Székelyudvarhely 2017

**AZ ERDÉLYI GONDOLAT
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA**

Beke Sándor (igazgató) • Brauch Magda • Cseke Gábor
Cseke Péter • Csire Gabriella • Gábor Dénes
Jancsik Pál • P. Buzogány Árpád • Péntek János

•
SZÉKELY ÚTKERESŐ KIADVÁNYOK

*Néprajzi, történelmi, művelődéstörténeti, egyházi
és irodalmi kiadványsorozat*

A *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat jogutódja

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Csire Gabriella, P. Buzogány Árpád, Ráduly János

•
ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Brauch Magda, Csire Gabriella

•
© Beke Sándor, 2017

© Málnási Ferenc, 2017

© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2017

© Székely Útkereső Kiadványok, 2017

© Erdélyi Toll, 2017

ISBN 978-606-534-083-1

www.erdelyigondolat.ro

Megjelent az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
a Székely Útkereső Kiadványok
és az Erdélyi Toll közös könyvkiadási egyezménye alapján

Előszó helyett
avagy
**Oktassuk diákjainkat a szépirodalmi művek
szövegeinek jobb megértésére**

Bármely szöveg az emberi közlés, a kommunikáció alapegysége, célja: a közlés, az érzelemkifejezés, felhívás, kapcsolatteremtés, -fenntartás, esztétikai hatás keltése.

Anyanyelvi oktatásunk-nevelésünk ma a nyelvi megismerés és a nyelvhasználat fejlesztését tűzte ki célul. Biztosítanunk kell diákjainknak a szóbeli és írásbeli kifejező-közlő tevékenység formálását, a nyelvről való helyes és a nyelvhasználati készség társadalmi fejlesztésének alakítását, a nyelvről való helyes gondolkodást.

Petőfi S. János szemiotikai textológiájában figyelmeztet, hogy „a szövegtani kutatások eredményeinek iskolai alkalmazása, felhasználása mellett számos érv szól, az iskolai oktatásnak lépést kell tartani a kommunikációs médiumok fejlődésével. Nagy szükség van a vizuális információkkal túlzott mértékben elárasztott korunkban, mert számolnunk kell azzal, hogy a mai gyermek másképpen hall, olvas, mint mi hallottunk, és olvastunk annak idején. Ha ezzel nem számolunk, azokban sem tudjuk ébren tartani az olvasásra való készséget, akikben ez még (!) megvan, nem beszélve arról, hogyan tudunk készséget támasztani azokban, akikben (még vagy már) nincs meg!”

Hogyan oktassuk diákjainkat a szöveg, többek között a szépirodalmi művek szövegeinek jobb megértésére? Erre próbálok tanácsot adni gyakorlatban is Beke Sándor költő gyermekverseinek elemzésével.

Az első kötetben, a *Csengő csendül, csillag csillan* címűben a szerzőnek főként a kötött gyermekverseit, a másodikban, az *Öregapó meséjében* címűben pedig a szerzőnek szintén gyermekeknek írott hosszabb, inkább a prózai, vagy folyamverseit próbálok elemezni, mintegy lehetőséget adva a diákoknak, oktatóknak, hogy rácsodálkozhassanak egy-egy vers szépségére, s ismét felfedezhessék a költő verseiben anyanyelvünk gazdagságát, nyelvi képeit, stilisztikai értékeit.

Dr. Málnási Ferenc

Beke Sándor

Gyermekversek

Beke Olivérnek

Tavas

Kankalin nőtt a szántásban,
elment már a hó,
csokrot kötök, kis Borikám,
haj de, haj de jó!

Ibolyát és hóvirágot,
hallga hali hó.
Itt a tavasz, szól a rigó,
aranymálinkó.

Kék selyem a tiszta égbolt,
pattan a bimbó,
fecskék tánca hófoltokon,
dari-dári-dó.

Gyerünk táncra, gyerünk bálba,
mondja a mackó,
őzek, nyulak gyülekeznek,
nagy a dáridó.

Székely legény a határban,
cseng a nótaszó,
száll a fecske, mint az álom,
élni jaj be jó!

A homokóra

Homokórát
vett a mamám,
tik-tak,
hiányzik is
belőle a
tik-tak.

Keresem a
kicsi mánust,
tik-tak,
nincsen benne
még egy szám se,
tik-tak.

Esténként csak
nézegetem,
tik-tak,
szeretném én
meghallani,
tik-tak.

Tölcsérén csak
gurul a sok
tik-tak,

homokszemcsék
tolakodnak,
tik-tak.

Milyen óra
ez az óra?
Tik-tak,
nincsen benne
egy rugó se,
tik-tak.

Bolond óra,
homokóra,
tik-tak,
ketyegjél már,
csöngessél már,
tik-tak.

Ha legurul
belőle a
tik-tak,
aludni kell,
szép álmokat,
tik-tak!

Mikor pipepásztor voltam

Mikor pipe-
pásztor voltam,
gi
gá-gá,
pipék után
csak futottam,
gi
gá-gá.

Megtámadt a
szívós gúnár,
gi
gá-gá,
„pipéimet
ne hajkurászd!”,
gi
gá-gá.

Fűzfaág volt
a kezemben,
gi
gá-gá,

zöld mezőben
rókát lestem,
gi
gá-gá.

Úgy őriztem,
úgy vigyáztam,
gi
gá-gá,
csapkodtam és
hadonásztam,
gi
gá-gá.

Egyszer, mikor
forgószél jött,
gi
gá-gá,
összebújtak
a pipéim,
gi
gá-gá.

Gúnár mondta
félelmében,
gi
gá-gá,

„rókaszellem
jött a széllel”,
gi
gá-gá.

Úgy kavarta
a port éppen,
gi
gá-gá,
mintha vitte
volna őket,
gi
gá-gá.

Megnyugtattam
pipéimet,
gi
gá-gá,
a természet
játéka ez,
gi
gá-gá.

Nem hitték, csak
mikor elállt,
gi
gá-gá,

„okos pipe-
pásztor” — mondták,
gi
gá-gá.

Úgy megszoktam,
úgy megszoktak,
gi
gá-gá,
mindig csupán
rám hallgattak,
gi
gá-gá.

Megtanultam
gigágolni,
gi
gá-gá,
„szép nyelv ez is”,
mondogattam,
gi
gá-gá.

Hazafelé
elől mentem,
gi
gá-gá,

utánam jött
pipecsordám,
gi
gá-gá.

Csőrukben
egy pipevirág,
gi
gá-gá,
„olyan vagyok,
mint egy virág!”,
gi
gá-gá.

A pulyka

Pulykája volt nagyanyónak,
hófehér szép pulyka,
úgy feszített, döllyfösködött,
gyöngyök voltak rajta.

Egyszer jött a róka koma,
randevúzni hívta:
— Gyere pulyka, jobb világ lesz
az én kis kunyhómban!

— Nem hiszem én azt tenéked,
lompos farkú róka,
jobb itt nékem nagyanyónál,
mint a te kunyhódban!

Bálba hívta, keringőre,
pompás vacsorára,
addig csalta, csalogatta,
elment hát a pulyka.

Út porában nem láttak már
csak egy fehérséget.
„Ki tudja, hogy visszajön-e
az én drága kincsem?”

Epekedett nagyanyó a
vadvirágos réten,
kereste a róka fészket
nagy keserűségben.

Megpillant egy kövér rókát
a fűzfa tövében,
jól lakott az, úgy aludt el
mohó örömeiben.

Nyakában a piros gyöngyök
szépen tündököltek.
— Ő falta fel, fogjátok meg,
ő a gonosz vétkes!

Felébredt a róka koma,
elillant az álnok.
Nagyanyóka hoppon maradt,
sírva fakadt újból.

Este, mikor áttetsző lett,
ragyogott az égbolt,
lesütött a messzeségből
fehéren a félhold.

Nagyanyó is látta bizony,
nem hitt a szemének.

„Ott van az én drága kincsem
fent a messzeségben...”

Király is volt Olivér

Olivér ül falován:
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Utána robog a szán.
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Mesevárba indulnék,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
A királyfi én lennék,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Ha királyfi lehetnék,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
A világnak jót tennék!
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Világ ura, ha lennék,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!

Világ lenne, jaj be szép!

— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Olivér ül falován:

— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!

Jégből van a mesevár,

— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Kezemben a jégvirág,

— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!

Kard helyett, mint tulipán,

— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Világ ura én vagyok,

— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!

Beragyognak csillagok,

— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Volt egyszer egy hol nem volt,

— Gyí, lovacsám,

gyí-te, gyí!
Rámköszönt a telehold,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Király voltam, idegen,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Nem voltam én szerecsen,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Elolvadt a mesevár,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Tavasza lett, jaj, de nagy kár,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Forrón süt a napsugár,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Én voltam a jégkirály,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Kezemben a jégvirág,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Megmaradt, mint tulipán,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Olivér ül falován,
— Gyí, lovacsám,
gyí-te, gyí!
Emlék ragyog homlokán,
— Gyí, lovacsám,
hi-hi-hi!

Bohókás ábécé

Ablak
alatt
arany
akác.

Álmában
Ádám
állványon
áll.

Bohóc
bájol,
bűvész
bűvöl.

Cingár
cicám
cérnát
cibál.

Csengő
csendül,
csillag
csillan.

„Délceg-díszes
dália” —
dalolgatja
Dórika.

Este
ezüst
eső
esik.

Élénk
Éva
éjjel
ébred.

Frakkos
fecske
fészkén
füttyent.

Gergő
görögdinnyét
gördít
görkorcsolyán.

Gyere
gyorsan,

gyöngyöm,
Gyöngyi!

Házra,
hegyre
hideg
hó hull.

Illatozó
ibolya,
illatod
illanó!

Jámbor
jávör
jégen
játszik.

Képen
komoly
karvaly
károg.

Lila
lepke
lengén
libeg.

Lyukasztóval

lyukas
lyukat
lyuggat.

Marci

mackó
mélán
mereng.

Néger

Nicky
nagyot
nevet.

Nyíresben

nyúl,
nyomában
nyíl.

„Ólban

ordas!” —
ordít
Ottó.

Öreg

Ödön

őznek
örvend.

Pajkos
Peti
párnát
püföl.

Rőt
róka
regét
regél.

Sebzett
sárkány
sírva
sántít.

Szitakötő
szegfűre
száll,
szundikál.

Tipi-topi,
tavasz-tündér
tüllruhában
tündököl.

Tyúklétrán
tyúkocskák,
tyúkólbán
tyúktojás.

Udvaromban
uszkár
ugat
újholdat.

Ürgelyukban
ürgék
ülnek
ünnepet.

Vilma
vizes
vásznat
vasal.

Zápor
zuhog?
Zoli
zongorázik.

Zsuzsa
zsémbel,

Zsóka
zsörtöl.

Nagyapóval, este...

— *Olivér verse* —

Nagyapóval este,
lent a Barcaságon,
sétálni indultunk
holdezüst sétányon.

Magas Cenk-óriás
emelte kalapját,
„Ez az óvárosunk!” —
hallottam nagyapát.

Fölöttünk az égen
csillagok ragyogtak,
fehér álmok útján
békességet hoztak.

Egyszer csak nagyapó
énekelni kezdett,
hangja oly meleg volt:
fű, fa megremegett.

„Csillagok, csillagok,
szépen ragyogjatok,

Olivérnek tüstént
utat mutassatok!”

Sok milliárd csillag
ragyogott az égen,
nagyapót hallgatták
a nagy fényességben.

Magas szökőkút állt
fent a várostéren,
vizével szökött fel
az én reménységem.

Itt a Barcaságon,
lámpagyújtó lettem:
Holdat és csillagot
összeénekeltem.

Cenk erdeje sóhajt
késő nyári esten,
„ősz lesz itt is lassan!” —
hallottam a csendben.

Kezemet szorítva
nagyapó mosolygott:
„szeretem az őszet is!”
Haja ősz volt, ősz volt...

Nagyapóval egyszer,
lent a Barcaságon,
csillagok közt jártam
holdezüst sétányon.

Aranyősz

Aranyszínben
táncol az ősz,
szőlő érik,
örül a csősz.

Dió koppan
életfáról,
„szedjed öcsém
szaporábban!”

Csendül az ősz
aranyhangja,
lebillent a
nyár kalapja.

Raktárban már
a sok búza,
molnár hordja
a malomba.

Kint a határ
oly csupasz lett,
őzek sírnak
keservesen.

Vetkőzik a
lombhullató,
aranylevél
is kapható.

Székely legény
fütyörészik,
lehet már tél
kikeletig.

Két lábra áll
barna mackó,
fenyvesekre
hullhat a hó!

Őszi ének

Ökörnyálból
hálót font az ősz,
füstöl a kémény,
pihen a csósz.

Avar-szőnyegen
alszik a nyár,
kérgesedik,
jaj, későre jár!

A kandallóban
pattog a tűz,
ontja a meleget,
és száll a füst.

Kaszálók
sarjú-erdejében
kikerics-lángok
lengedeznek,

s tarlókon,
rögök között
fúj a szél az
egérlyukak fölött.

Ó, gyermekkor,
öreg szülőföld,
éltes arcodon
az idő ráncokat sző.

Hideg eső hull
a kéklő tóba,
susog a nádas
pletykálkodva.

És töpreng a
dérütötte táj,
meg-megremeg
a tölgyfaág.

Elillant a
citromsárga fény,
forgószéllel
vitázik az ég.

Farkasszem villan
bozót mögül,
őzet lát az
ordas és örül.

Szipog az ősz,
emlékek szárnyán

tovaszáll a
tündér szivárvány.

Valahol messze,
nagyon távol
tél álmodik
fehér világot,

fehér világot,
melyben — tényleg —,
angyalok hozzák
az ünnepeket.

De látod? Most még
itt sétál az ősz,
s aranyhárfáján
búsan muzsikál.

Elek apó meséje

Tél elején,
tél derekán
hóember jó
az égből,
szeme kavics,
orra hamis,
hóhullásban
nem didereg
fehéren.

Arra jár a
sok kis gyerek,
táncot jár mind
körötte,
majdhogynem már
ő is járja,
nem is bánja,
öröm csillog
szemében.

Estefelé
a gyerekek
hazamennek
serényen,

csillagokra
bízzák őt is,
álmok útján,
sötét éjben
szemléljen.

Reggel aztán,
mikor felkel
a hadsereg
apróság,
elmeséli,
milyen is volt
holdszőnyegen
az éjféli
szerenád.

Kíváncsian
körül ülnek
kicsik, nagyok,
didergőn
kis gyermekek,
meséjében
kék csillagon
égi szárnyal
repülnek.

Megtudják, hogy
üstökösök
csillagport is
hintettek,
hóemberre,
álmaikra,
bús fenyőkre,
minden egyes
reményre.

Meséjében
elalszanak
a didergő
gyermekek,
álmaikban
tavasz szárnyon
tünde lány jön,
szőke tündér,
fényesen.

Fel-felbukkant
néha a nap,
valamit már
sejtetett,
valami ám
történni fog,

hóbuckák is
soványodtak
sebtében.

Törpe lett a
hóember is,
egyre törpébb,
gyerekek,
ez a törvény,
világtörvény,
ne féljeteK,
nem tűnik el
örökre.

Emlékükkel
zöld pázsiton,
ott ültek a
gyermekek,
helyében már
Elek apó
mondott mesét,
hóvirág volt
kezében.

„Hol volt, hol nem,
volt már sosem,
tél volt itt is

gyerekek,
hóember állt
a helyemben,
mesét mondott
félelmében,
fehéren.”

Hajóval a Déli-sarkon

Antarktiszon
voltam én is
mesében,
Amundsennel
hajóztam el
merészen.

Jégvirágos,
hóbuckás a
vad vidék,
kietlen táj,
azért mégis
csodaszép.

Jéghegyeken
fehér madár
billegett,
nem fenyőkön, —
jeges bérceken
énekelt.

Lapos kövek
heverészték
szerteszét,

civakodtak,
építkeztek
pingvinék.

Mind közelebb
bátorkodtak
a fókák,
vélük jöttek
fiaik, a
pufókák.

Bálna úszott
óceánban:
szökőkút,
nagy volt a víz,
mégis tudta,
hol az út.

Azt gondolta,
bálnavadász
érkezik,
sarkkutató
elől gyorsan
iramlik.

Déli-sarkon
füttyül a szél,

hideg szél,
ő itt az úr,
meg a hideg,
meg a tél.

Havazott, de
nem akárhogy:
szaporán!
Tollbundában
nem fázott a
szép sirály.

Csodálkoztam,
milyen borús
itt az ég!
Fókák mondták:
nem is tudják,
mi a kék.

Elgondoltam,
otthon nyár van,
forró nyár,
anyukám is,
apukám is
hazavár.

Meg is mondtam
Amundsennek:
siessen,
menjünk haza,
itt az élet
kietlen.

Pingvinektől,
sirályoktól
búcsúztunk,
vén rozmárok
kiáltoztak
utánunk.

Hajónk körül
úszkáltak a
jéghegyek.
Láttuk, egyről
barátfóka
integet.

Antarktison
voltam én is,
mesében,
Amundsennel
hajókáztam
merészen.

Nagy utamról
hazatértem
sietve,
édes otthon,
fogadj meleg
szívedbe!

Elöttem a földgömb

Elöttem a földgömb,
kerek, mint egy labda,
minden földrész partját
tengervíz locsolja.

Európa ott van
pont a közepében,
hasát egy nagy csizma
sarkantyúzza éppen.

Az én szülőföldem
ott az ő szívében,
kicsi erek mossák
fényes örömében.

Ósi fenyvesekben
borvizek csobognak,
öreg szarvas őriz
történelmet, múltat.

Csordajáró úton
tömérdek szép jószág.
Hangos kolompszóval
határát tapossák.

No, meg aztán mennyi
virág is díszíti,
ezerféle madár
dicsőségét zengi:

„Előttem a földgömb,
kerek, mint egy labda,
minden földrész partját
tengervíz locsolja.

Európa ott van
pont a közepében,
hasát egy nagy csizma
sarkantyúzza éppen.

Az én szülőföldem
ott az ő szívében,
kicsi erek mossák
fényes örömében...”

A Göncölszekér

Göncölszekér
ballag az égen,
félre!
Rajta ül
egy gyermekkirály
félve.

A szekerét
pejparipák
húzzák,
oly sebesen,
majdhogynem
felborítják.

Égi ország
emeli
kalapját,
holdudvarban
nagy
a csillagzsongás.

Csillagport is
hintenek
a kis király elé,

fényes utat
szórnak
a Göncölnek.

Csillogjatok,
kicsiny
csillagocskák,
fényesedjék
a szép csillag-
ország!

Délceg király
ez a gyermek,
sej-haj,
fején
ott a Hold-korona,
hej-haj!

Göncölszekér
bandukol
az égen,
csillagszóró csillog
a gyermek
kezében.

Ha megáll a falióra

Ha megáll a falióra,
tiki-tiki
ták,
kibomlik az idő kontya,
tiki-tiki
ták.

Kakukkmadár kakukkolna,
tiki-tiki
ták,
berekedt az idő torka,
tiki-tiki
ták.

Kiapadt az idő kútja,
tiki-tiki
ták,
benne maradt feleútja,
tiki-tiki
ták.

Elnémult a kakukkmadár,
tiki-tiki
ták,

néptelen az egész határ,
tiki-tiki
ták.

Fölhúzták az időrugót,
tiki-tiki
ták,
elindult az élet újból,
tiki-tiki
ták.

Ismét jár a falióra,
tiki-tiki
ták,
kakukkol a világ újra,
tiki-tiki
ták.

Néptelen a világ útja,
tiki-tiki
ták,
ha megáll a falióra,
tiki-tiki
ták.

Napóleon kudarca

Tamás
koptatott
farmernadrágban,
himbálózó,
fenyőfa színű
lakkozott falovacskáján
műanyag
játék kardjával
addig mímelte
Bonaparte Napóleont,
míg a heves
viaskodásban
lerántotta
az asztralról
a csipkés terítőt
a porcelánhalakkal
és a kerámiavázával együtt.

Erre
a waterlooi harctérre
angol színekben
érkezett
a felháborodott
nagymama,

s mérgében
lekent neki
egy nyaklevest,
majd száműzte,
és törökbúzaszemekre
térdepeltette
Napóleont
— Jézus fakeresztje előtt —
a tiszta szobában,
„Szent Ilona szigetén”.

Ábécéiskola

Beke Olivérnek

Aranyerdő, aranymező,
aransárga aranyvessző.
Ablakomban aranycsillag —
angyalszárnyú aranyeső.

Álommanó álomkép,
álommese álomszép.
Álomliget, álomég,
állatvilág — állókép.

Bohóc, báró, banyácska,
Bambi, bárány, bábkirály,
brummi, bagoly, bogárka,
balett-táncos — bábszínház.

Cica cirokseprűt cibál,
cifra cipőt cipel Cézár.
Cilinderes citerázón
cukrász cukormázat cifráz.

Csipkés, csodás csillagösvény
csodaszarvas csillagútján.

Csodaszarvas csodaborja
csillagfényben cselleng, császkál.

Dalnok dalol, dobos dobol,
dombon délceg dámvad delel,
dongó donog, Dorisz dohog —
dudorászó dajkamese.

Estharanggal, estharmattal
ezüstösen esteledik.
Ezüstvirág, ezüstfenyő,
ezüsthangú ezüstcsengő.

Élénksárga, égszínkék
élénk égszint ékesít.
Éji égen ékszerész
ékes ékszerboltot épít.

Fagyöngyös fán fajdkakas,
fakoronán félve fészkel.
Falánk farkas feni fogát
fehérholdas fehér fényben.

Galagonyagallyon gébics,
gesztenyefán gerle gubbaszt.
Gólya gázol, gúnár gágog,
galambdúcban gáláns galamb.

Gyermek, gyöngytyúk, gyíkocská,
gyapjas gyepen gyöngyharmat.
Gyöngyi, Gyula gyönyörködik
gyöngyvirágban, gyopárban.

Harangvirág, hangszál,
holdfényben hattyúbál.
Hajnalcsillag, hajnalmadár,
Hanga, Helga hazatalál.

Íjjal ijeszt, indul, illan
indán imbolygó indián.
Imre ivókürtből iszik,
impalát idomít idomár.

Juhlegelőn juhászkutyák,
jődögélő jámbor juhnyáj.
Juhászbojtár juhászbotján
jövőt jósol, jót jövendő.

Kecses kecskegidát kerget
kert közepén kuvasz kutya.
Kalamajkás koncertjével
kecsegtető kecskebéka.

Lilla lampiont lóbál,
lobogót lenget Lóránd.

Lengén lengő ladikon
Lilla, Loránd-liliom.

Marton málnászó medve,
mókás mókus mogyorófán.
Mézes-mázás mackó mosdik,
meséskönyvben mátyásmadár.

Nádkunyhónak nádfedelén
nádiveréb, nádirigó.
Napkeltétől napnyugtáig
Napra néző napraforgó.

Nyárfasorban nyúlvadászok
nyíllal nyúlért nyulásznak.
Nyirkos nyomban nyuszi nyafog,
nyargal nyakán nyaksállal.

Odú omlik, ordas ordít,
óláلكodik, orgonál.
Ólomszínű olvadásban
okkal oson, odébbáll.

Öreganyó, öregapó
Ödönkét örömmel ölel.
Őzbak, őzsuta ősszel
őzgidát őrizve örvend.

Picurka pinty pereg, pásztaáz,
pompás paripa poroszkál.
Páfrányon pillangó pihen,
papó pitvarunkban pipál.

Rengetegben rókalyuk,
rókakölyköt rejtő róka.
Rókavadász rókalesen
ravasz rókát riogatna.

Sarkcsillagon sárga sétány,
Sára sétahajón sétál.
Selymes sárkány suhan-suhog,
sötétségben sípszó sikolt.

Szajkó szalmaszálat szállít,
szarka szélkakassal szájal.
Szabadtéren színész színlel,
szmokingjára szalma szállong.

Tata tanyán tinót terel,
tarisnyában tülköt tárol.
Teliholdkor töklámpásnál
tereferél, tréfát teremt.

Tyúkólnál tyúklétra,
tyúkudvaron tyúkanyó.

Tyúkeszű tyúktolvaj,
tyúktolvajon tyúkborító.

Ugrifüles ugrándozik,
uszkár ugrik utána.
Utcácskán utcabál,
uhubagoly udvarán.

Űrszondában űrpilóta,
űrkabinban űregér,
ürgelyukban ürge széken
ürgemama üldögél.

Vadcsapáson vizsla vizslat,
vadcseryésben vadnyúl, vadlúd.
Vadak vadja, vadkan villan,
vörösfenyőn varjú vacog.

Zebra zörgő zabot zabál,
zajos zörej zergét zavar.
Zápor zihál, zajong, zúdul,
zúgó-zengő zenebona.

Zsindelytetőn zsindelyező,
Zsigmond zsúpfedélen zsúpol.
Zsibvásáron zsonglőr zsongít,
zsinórdíszzen zsiráfcsikó.

Málnási Ferenc

Beke Sándor
gyermekverseinek
stilisztikai elemzései

Tavaszi

Beke Sándor verse 4-4 soros öt szakaszból áll. Hosszabb-rövidebb sorok váltakoznak benne, s a rövidebb sorokban játékos, „haj, de, haj de jó!, hallga hali hó, dari-dári-dó” szavak olvashatók. A vers a tavaszról szól, a természet újjászületéséről, amelynek az állatok és az ember is egyaránt örül. Ez fűzi szöveggé a mondatokat.

A szövegmondatok rövidege mellett az igék: „nőtt, elment, kötök, pattan, gyülekeznek, cseng, száll” is ezt a felszabadult hangulatot idézik, közöttük a mackó hívó szava, az ismétlődő: „gyerünk”. Az olvasó is része az élménynek, a határozott névelős szavak — „a szántásban, a hó, a rigó, a bimbó, a mackó, a nótaszó” — segítségével. A növények — „kankalin, ibolya, hóvirág” —, az állatok — „rigó, fecskék, mackó, őzek, nyulak” —, felsorolása az olvasó szövegértését segíti a jelentés felidézésével.

A költemény címe: *Tavaszi*, közös főnév, téma-megnevező.

A vers a *Kezemben jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipépásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben jelent meg.

A költemény a címének megfelelően a természeti és emberi világot idézi, amelyhez az olvasó hozzáteheti a maga tavaszváró, tavaszköszöntő élményeit.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), célja érzelmkifejezés, felhívás, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Csak jó hangzású szavak sorakoznak benne, s a felszabadult örömet a „haj de, haj de jó!, hallga hali hó, dari-dári-dó” azonos hanggal kezdődő (alliterációs) szavak is kifejezik.

Játékos a minden versszak második sorának hívó és a negyedik sor felelő rímje: a b x b. Mellettük a 4/4, kétütemű nyolcas és a 4/1, kétütemű ötös sorok is segítik a szövegértést, a tavaszi hangulat megteremtődését.

A szöveg szavainak szótári jelentéséhez társul az érzelmi-hangulati többletjelentés, amely a költőt, Boriskát, de a mackó hívó szavára gyülekező őzek, nyulak dáridóját is megjelenítik. A „kankalin, ibolya, hóvirág” növénynevek, a „rigó, aranymálinkó, fecske, mackó, őzek, nyulak” állatnevek, főnevek mellett a „fecskek tánca”, „a székely legény nótája” is a tavaszt idézik. A „kék selyem a tiszta égbolt” (metafora) és a „száll a fecske, mint az álom” (hasonlat) — szóképek színezik a költemény szövegét.

A szövegmondatok kijelentőek, érzelemmel telítettek.

A homokóra

Beke Sándor verse hét versszak, mindegyikben 6-6, rövidebb-hosszabb sor olvasható. Óráról, időmérték eszközeiről szól a vers, természetes, hogy a költő keresi, szeretné meghallani a „tik-tak”-ot (mai helyesírás szerint tiktak), de nem találja a kicsi mánust sem, a rugót sem, csak a homokszemcséket... Mert a vers a homokóráról szól, a szövegmondatok egy ismeretlen órát mutatnak be.

Igék — „nincsen, gurul, tolakodnak, ketyegjél, csöngessél, legurul” — emlékeztetik az olvasót is, hogy milyen óráról szól a költő. Ismétlés minden szakaszban — ellentétként —, az „igazi” órára emlékeztet, a költő annak alkatrészeit keresi, de nem találja, végül abba is beleegyeznek, hogy „Ha legurul / belőle a / tik-tak, / aludni kell, / szép álmokat, / tik-tak!” A felsorolás is ezt az ellentétet erősíti: a homokórából „hiányzik is / belőle a / tik-tak”, a „kicsi mánus”, „nincsen benne / még egy szám se”, „nincsen benne / egy rugó se”, s hiába a szerző kérése: „ketyegjél már, / csöngessél már”...

A költemény címe egy összetett szó, utal a szövegre, amelynek a kulcsszava: „tik-tak”.

A költemény a *Kezembem jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipépásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben található.

A költő-gyermek az eddig ismert, valóságos, tiktakoló órát keresi, nem azt találja, s kifakad: „Milyen óra / ez az óra?”, és válaszol is rá: „Bolond óra, / homokóra...” S hiába a kérése is... Játékosan még megvárja, hogy leguruljon belőle a tik-tak... S az olvasó is elfogadhatja/elfogadja ezt a verszárást.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavaltva szóbeli), gyermeknyelvi, érzelemkifejező, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a költeményben, s a szótári jelentésükhöz az érzelmi-hangulati többletjelentés kapcsolódik. Az említett igék mellett a melléknév + főnév szókapcsolatok: „kicsi mánust, sok tik-tak, bolond óra, szép álmokat” is a gyermeki világot festik. Ezt a játékosságot találjuk a harmadik és hatodik sorban, a „tik-tak” ismétlődésekor. A verssorok 4/4/2, háromütemű tízes szótagszámmal hangsúlyos magyaros verselésűek.

A szóképek közül három megszemélyesítést találhatunk a versben: „homokszemcsék tolakodnak”, „ketyegjél már”, „csöngessél már”. Gyermeknyelvi kérdés, költői kérdés: „Milyen óra / ez az óra?” s a válasz: „Bolond óra, / homokóra...” S a befejező rész is a gyermeki türelmet idézi, a szövegmondatok között közlő, kijelentő, kérdő mondat-kitérő után felkiáltó mondattal búcsúzik a gyermek-költő.

Mikor pipepásztor voltam

A költemény szövege 13 szakasz, 8-8, hosszabb-rövidebb sorral. A sorokban a libákat, a pipéket utánzó „gi / gá-gá” szótagok teszik játékosá, a gyerekek számára is olvasmányossá a szöveget.

A vers visszaemlékezés a gyermekkorra, amikor a költő kislibákat, pipéket őrzött. Ez fűzi szöveggé a mondatokat, melyek a pipeőrzés idejéből mesélnek egy történetet, hogyan teljesítette a kis pásztor a rábízott feladatot, megőrizte az állatokat a rókától.

Ezt a történetet a „voltam, futottam, megtámadt, ne hajkurász, lestem, őriztem, vigyáztam, vitte volna, megnyugtattam, megszoktam, megtanultam, mondogattam, mentem, jött, vagyok...” igék mesélik.

Jelentéstani elem a szövegben a pipéket utánzó „gi / gá-gá” („szép nyelv ez is”) ismétlődése. A pipe és a gúnár szavak tudatosan szerepelnek a szövegben, hiszen a pipék őrzését rábízhatjuk a gyerekekre, de aki még a gúnárt is megvédi, mikor a forgószéllel rókaszellem éri el az állatokat.

A szöveg címe rámutat a szövegre, figyelemfölkeltő.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetek egyik jelentős darabja,

utóbbi megjelenés esetében a költő méltónak tartotta a kötet címéül választani.

Beke Sándor gyermekkori emlékét, valóságos eseményt mesél el, amelyhez az olvasó saját (lehet, hasonló) emlékét társít(hat)ja.

A költemény magyar nyelvű, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelemkifejező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakkal emlékezik a szerző „pipepásztor korára”, s a gyermeknyelvből kölcsönvett „gi / gá-gá”, a pipék hangját utánzó szavak többszöri szerepeltetésével hitelesíti. Ezzel az ismétléssel, refrénnel a vers játékossága nyilvánul meg. Ezek a szavak egyben a szakaszokon belüli és a szakasz záró szerepükkel, rímelésükkel a gyermeki világot emelik a költészetbe.

A vers 4/4/3, háromütemű tizenegyes szótagú, magyaros verselésű.

A szöveg szavainak szótári jelentéséhez itt is a szövegösszefüggésben jelentkező érzelmi-hangulati többletjelentés társul. Többek között a vers főnevei: „pipepásztor, pipék, fűzfavirág, rókát, forgószél, természet, pipevirág”, mellettük a „szívós gúnár, zöld mezőben, okos pipepásztor, szép nyelv” melléknévvel párosult főnevek.

A rövid szövegmondatok közlők, de érzelmi telítettségükkel a szövegértést segítik.

A pulyka

A költeményt 4-4 soros tizenegy szakaszba tagolta a költő, aki nagyanyó kedvenc gyöngyös pulykájának állít emléket. A történetet, az eseményeket a szövegmondatok igéi mesélik: A pulyka „feszített, döllyfösködött”, a róka randevúzni „hívta, csalta, csalogatta”, „elment” hát a pulyka. „Epekedett” nagyanyó, „kereste” a róka fészket, „megpillantott” egy rókát, az úgy „aludt el”, de nagyanyó „fogjátok meg” kiáltására „felébredt, elillant”, s nagyanyó „nem hitt” a szemének. Este, mikor „ragyogott” az égbolt, nagyanyó az égbolt messzeségéből „látta” drága kincsét.

Jelentéstani elem a szövegben a „drága kincsét” és a „nagyanyó” ismétlések.

A szöveg címe egyetlen szó, közös főnév, utal a szövegre.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipépásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben jelent meg.

A szöveget párbeszéddek élénkítik: róka — pulyka, nagyanyó — (rokonok), illetve a záró sorban nagyanyó monológja.

A valóságos történetről szóló emlékezéshez az olvasó társíthatja saját élményét egy hasonló esetről.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelemkifejező, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak mesélik a szomorú végű történetet, bár nagyanyóka kétszer is megsíratta „drága kincsét”.

Az a b a b rímelésű sorok segítik a szövegértést, támogatják, mellette a 4/4 és 4/2, kétütemű, nyolcas, hatos szótagszámú hangsúlyos verselés.

A versben szereplő szavak szótári jelentése a szövegösszefüggésben érzelmi-hangulati többletjelentéssel gazdagodik. A már említett igék mellett a melléknévvel párosított főnevek: „hófehér, szép pulyka, jobb világ (lesz), lompos farkú róka, pompás vacsorára, az én drága kincsem, vadvirágos réten, nagy keserűségben, kövér rókát, mohó örömeiben, piros gyöngyök”. „Az én drága kincsem” metaforával sajnálkozik nagyanyó a pulyka elvesztése miatt.

A kijelentő mondatok a történetet mesélik, a róka csalogató hívását, a pulyka tiltakozását, nagyanyó felhívását felszólító mondatokból ismerhetjük meg.

Király is volt Olivér

A költemény 6-6 soros, tizenhárom szakaszra tagolódik. Gyermekkori emléket idéz a költő: fia, Olivér falovacskán ülve királynak érzi magát... Ez fűzi szöveggé a mondatokat.

A szövegmondatok a játszó gyermek kívánságait, óhajait fogalmazzák: „Mesevárba indulnék”, királyfi „lennék”, „a világnak jót tennék”, „világ ura ha lennék”, „világ lenne, jaj be szép!”, „Olivér ül falován”, képzelete szárnyán száguld, „beragyognak a csillagok”, „rámköszönt a telehold”, „elolvadt a mesevár”, „tavasz lett”, „süt a napsugár”, kezében a jégvirág „megmaradt, mint tulipán”, s végül az összegzés, azaz az utolsó kép, ami megmarad Olivérben és az olvasóban: Olivér ül falován / — Gyí, lovacsám, / gyí-te, gyí! / Emlék ragyog homlokán / — Gyí, lovacsám, / hi-hi-hi!”

A szöveg jelentéstani elemi között a szakaszonként ismétlődő „Gyí, lovacsám, / gyí-te, gyí!”, illetve ennek variánsa: „gyí, lovacsám, / hi-hi-hi!” szerepel. Felsorolással ismeri meg az olvasó, merre jár, lovagol Olivér: mesevárban, királyfi lenne, világ ura lehetne, jég mesevárban, kezében jégvirág, kard helyett, mint tulipán, a csillagok mellett a telehold köszön rá, ám a mesevár elolvadt. Mindezek a szavak egyben a költemény kulcsszavai.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely,

1996) és a *Mikor püepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetben láttak napvilágot.

A mesevilág bemutatásában Olivér lovacska-biztatása hangzik párbeszédként. Az egész költeményt átszövi, átlengi a mesevilág hímpora, Olivér mesebeli hősként lovagol táltos paripáján.

Beke Sándor Olivér fiának gyermekkorából való-ságos (de lehet, elképzelt) eseményt mesél el. Az olvasó pedig elképzeldheti, hogyan lovagolt annak idején ő is, falovacskáján...

A vers nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelmkifejező, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Az egész költeményt jó hangzású szavak alkotják, hiszen egy boldog kisfiú, mesébe illő hangulattal falován bejárja a mesebeli világot.

A szakaszokban szereplő biztatás egyben a vers refrénje is. A költemény szavainak szótári jelentéséhez érzelmi-hangulati többletjelentés társul, Olivér csak így járhat a mesék birodalmában táltos paripáján. Ezt a mesevilági utazást, lovaglást főnevek segítségével teheti meg Olivér: „Olivér, falován, szán, mesevárba, királyfi, jégvirág, kard, tulipán, csillagok, telehold, király, tavasz, napsugár”.

A költemény mondatai kijelentőek, bár a játszó gyermek öröme messzire kisüt belőlük, s ezt csak fokozza a lovacska biztatásával, felszólító mondattal.

Bohókás ábécé

Beke Sándor 4-4 soros, többnyire egy-egy szavas szövegét 33 szakaszra tagolta. A magyar ábécé betűivel kezdődő szavak alkotják a szöveget. Ez az ábécérend fűzi rövid mondatokká, szöveggé a költeményt.

A rövid szövegmondatokat az igék — „áll, bővész, cingár, csendül, dalolgatja, ébred, füttyent, libeg, lyuggat, mereng, ordít, püföl, sántít, tündököl, ugat, zuhog, zsémbel, zsörtöl” — teszik játékosá, mozgalmassá.

Jelentéstani elem a szövegben ez a felsorolás: az igék mellett főnevek varázsolják közvetlenebbé ezt a kedves, játékos versvilágot: „ablak, Ádám, bohóc, cérna, csillag, Dórika, Éva, fecske, Peti, róka, szita-kötő, uszkár, Vilma, Zoli, Zsóka”. Ezek a szavak egyben a költemény kulcsszavai is.

A költemény a *Bohókás ábécé*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1997 és 2000), valamint a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben jelent meg.

A költő versében egy elképzelt világkép egyezményes jeleiről, magyar anyanyelvünk hangjait jelölő betűkről szól. Beke Sándor folytatja a Móra Ferenc, Benedek Elek, Hervay Gizella és a sok-sok ismert költő ábécénket megörökítő, ünneplő költeményeinek sorát. Az olvasó pedig ezek háttérismeretével

fogad(hat)ja Beke Sándor versét is, s reméljük sok-sok kisiskolás is.

A költemény magyar nyelvű, mai, írott (szavalva szóbeli), célja érzelemkifejezés, az iskolában ismeretközlés is, művészi szövegével szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak szerepelnek a versben, minden szakaszban azonos betűvel kezdődő szavak sorakoznak (alliteráció), ezért itt nincs is szükség a rímeltetésükre, maguk alkotnak pattogó ritmust. A kiválasztott szavak játékosak, közel állnak a gyermeki világhoz, s a szótéri jelentésükre ráépül az érzelmi-hangulati többletjelentés. A szavak nagy része ige, főnév és melléknév, a mondatokban alany-állítmány szerepet kapnak, néhány tárgy és határozó kíséretében: „Álmában / Ádám / állványon / áll”, „Cingár / cicám / cernát / cibál”, „Házra, / hegyre / hideg / hó hull”.

Ezek a közlő, kijelentő mondatok — egy-két felszólítás mellett — felsorolják az ábécé betűivel induló szavakat. Ez a szerepük.

Nagyapóval, este...

Beke Sándor költeményét 4-4 soros tizenegy szakaszba tagolta. A szöveg emlékezés, Olivér verse, amelyben „nagyapóval este, / lent a Barcaságon, / sétálni” indultak. A vers ezt a sétát, az ott történeteket meséli el.

A szövegmondatokban az eseményt igeik mesélik az olvasónak: „indultunk”, a Cenk „emelte” kalapját, az égen csillagok „ragyogtak”, békességet „hoztak”, nagyapó énekére fű, fa „megremegett”, csillag „ragyogott”, „hallgatták”, Olivér reménysége a szökőkút vizével „szökött fel”, Holdat és csillagot „összeénekeltem”, nagyapó „mosolygott”.

Jelentéstani elem az első szakasz ismétlése az utolsó szakaszban — variánsként, amely így keretbe foglalja a szöveget. Felsorolással szerzünk tudomást, merre járt Olivér nagyapóval: a Barcaságon, az óvárosban, a Cenk-óriás köszönti őket, az égen a csillagok nagyapó énekét hallgatták a várostéren, s ebbe a hangulatba lopakodik bele az ősz — a természeti időszak, amelyet nagyapó hajával párosít a költő.

A költemény a *Hajóval a Déli-sarkon*. Gyermeekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1998) *Olivér verse* címmel, majd a *Mikor pipépásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetben *Nagyapóval, este...* címmel látott napvilágot. Itt, ebben a kötetben az előbbi, az 1998-as kiadásban

megjelent kötetcímet dedikációvá változtatta át a szerző.

A vers címe egy megkezdett, befejezetlen mondat, utal a szövegre, az alcím pontosít: *Olivér verse* — figyelemfölkeltő.

A költő szavaiba belesimul nagyapó és Olivér párbeszéde.

A vers valóságos történetet mesél el, s az olvasó a saját nagyapjával történt sétáját társíthatja a vershez.

A költemény magyar nyelvű, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelemkifejező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakkal kísérik el a nagyapóval sétáló költőt, az a b x b rímelésű sorok legtöbbször 4/2, kétütemű hatos szótagszámú verselésben olvashatók. A szöveg szavainak szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés.

A költő örömteli hangulatához társulnak: a „Cenk-óriás emelte kalapját”, a csillagok „békességet hoztak, nagyapót hallgatták” és a szökőkút „vizével szökött fel az én reménységem” — megszemélyesítések.

Az eseményt megfogalmazó szövegmondatokat az örömteli emlékezés, a természet együttérző részvétele, a Cenk-óriás kalapemelése, a csillagok figyelemmel telíti az egész költeményt.

Aranyősz

Beke Sándor verse 4-4 soros, nyolc szakaszba tagolódik. A költemény szomorkás, de mégis kedves természeti időszakról, az őszeről szól, egyéni, nyelvi képek segítségével.

A szövegmondatokban megjelenő igék — „táncol” (az ősz), (szőlő) „érik”, „örül” a csősz, (dió) „koppan”, „csendül” (az ősz aranyhangja), „lebillent” (a nyár kalapja), (molnár) „hordja” (malomba a búzát), (a határ csupasz) „lett” — az őszhöz kapcsolódnak, jelentésük az olvasó képzeletét irányítják.

Jelentéstani elem a szövegben az ősze jellemző felsorolás: „ősz, nyár, tél” (évszakok), „szőlő, dió, búza, fenyvesek” (növények), „csősz, molnár, legény, manó” (élőlények). Mindezek egyben kulcsszavai is a költeménynek.

A szöveg címe is hangulatos összetett szó, az évszak gazdagságára, szépségére utal, figyelemfölkeltő.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben jelent meg.

Beke Sándor szövege valóságos természeti jelenléte, az őszt verselte meg, mondanivalóját az olvasó is elfogad(hat)ja, saját háttérismereteit kapcsolhatja a megismert vershez, a maga alkotta világképét. (Hiszen több magyar és más nyelvű szöveget idézhet

fel olvasmányaikból, melyek az őszi szóról szólnak, azt említik.)

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavazva szóbeli), érzelemkifejező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak az olvasó előtt, melyek a b x b rímelésű sorokba rendeződnek, 4/4, kétütemű, nyolcas, hangsúlyos verselésben.

A vers szavainak szótári jelentéséhez társul a szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés, pl. a versbe beválogatott főnevek esetében: „aranyósz, ősz, szőlő, csósz, dió, nyár, kalapja, rak-tárban, búza, molnár, malomba, őzek, aranylevél, legény, tél, mackó, fenyvesek, hó”. Az őszi hangulatot, érzésvilágát maga az ősz is „átérzi”, „aranszínben táncol az ősz” (megszemélyesítés), „csendül az ősz aranyhangja” (megszemélyesítés és metafora). A természet ajándékait begyűjtő tevékenységet örömmel végző ember — „öcsém, molnár, legény” — említése mellett, az ajándékát örömmel kínáló természet összhangját is érdemes megemlíteni. A kijelentő, de érzelemmel telített, rövid mondatok is ezt érzékeltetik.

Őszi ének

Beke Sándor 14 szakasznyi versét 4-4 sorba tagolta, benne a költő az őszt éneklí meg, szinte hozzáképzeli a szöveg mellé a lantot, esetleg a hárfát is.

A szövegmondatokban igék jelenítik meg az őszt: (hálót) „font”, „füstöl” (a kémény), „pihen” (a csősz), „alszik” (a nyár), „pattog” (a tűz), „ontja” (a meleget), „száll” (a füst), „fúj” (a szél), (az idő ráncokat) „sző”, (hideg eső) „hull”, „meg-megremeg” (a tölgyfaág), „vitázik” (az ég), (farkasszem) „villan”, (őzet) „lát”, „szipog” (az ősz), „tovaszáll” (a szivárvány), „sétál” (az ősz), „muzsikál”.

Jelentéstani elem a versben a természetre jellemző dolgok felsorolása: „ökörnyál, avar-szőnyeg, kaszálok, kikerics-lángok, tarlók, szél, eső, nádas, tölgyfaág”. Ezek a költemény kulcsszavai is.

A költemény címe témamegnevező, utal a versre, figyelemfölkeltő.

A költemény a *Havasok királyleánya*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2009) című kötet jeles darabja.

Valóságos világdarabot, világképet, az őszi természet képét bontakoztatja ki a költő, jól megválogatott nyelvi eszközökkel, amelyhez az olvasó is hozzákapcsol(hat)ja a maga által elképzelt világképet, hasonló, vagy éppen más szavakkal, képi eszközökkel.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szaválva szóbeli, esetleg zenei kísérettel, hiszen oly sok zene-

szám szól az őszről), érzelmet fejez ki, szépirodalmi mű.

Stílusa is szépirodalmi.

Csupa jó hangzású szavak sorolják az ősz szépségét, gazdagságát, a szavakat a sorok végén rímelteti a költő — a b x b a rímképlete —, 4/5/5/4 (más versszakban 3/6/5/4 szótagszámú sorokban, de az utolsó szakaszban feltett kérdése után a költő átevez a prózába.

A szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés itt is ráépül a szöveg szavainak eredeti, szótári jelentésére, pl. a főnevek esetében: „ökörnyál, háló, ősz, kémény, csősz, nyár, tűz, füst, kaszálok, rögök, szél, egérlyukak, szülőföld, eső, nádas, táj, tölgyfaág...”, s mellettük a melléknév + főnév szókapcsolatok: „öreg szülőföld”, „éltes arcodon”, „hideg eső”, „kéklő tóba”, „dérütötte táj”, „citromsárga fény”, „tündér szivárvány, „fehér világot”. A mondatrészek közül a tárgyat is említjük: „hálót” (fon), (ontja) „a meleget”, „rácokat” (szó), „őzet” (lát), (fehér) „világot”, (hozzák az) „ünnepeket”. Mellette a határozót: „avar-szőnyegen” (alszik), „kandallóban” (pattog), „sarjú-erdejében” (lengedeznek), „rögök között” (fúj), (eső hull) „a tóba”, (susog a nádas) „pletykálkodva”, „forgószéllal” (vitézik), (villan) „a bozót mögül”, „aranyhárfáján” (búsan muzsikál).

Szóképek sokasága örvendeztetni meg az olvasót: „hálót fon az ősz, alszik a nyár, az idő rácokat szó,

susog a nádas pletykálkodva, töpreng a táj, megre-
meg a tölgyfaág, vitázik az ég, szipog az ősz, tél ál-
modik, sétál az ősz” — megszemélyesítések.

A szövegmondatok bár eseményt, történetet kö-
zölnek, kijelentő jellegük mellett érzelmileg telítettek.

Elek apó meséje

A költő 9-9 soros tizenegy szakaszba tagolta művét. A téli örömök egyike, az égből érkező hó, a hóember és Elek apó meséje a témája a szövegnek.

A szövegmondatokban a történetet igék mesélik el: (a hóember) „jő”, „nem didereg”, (a gyerekekkel együtt táncot) „jár”, (öröm) „csillog” (a szemében), „mesél” a gyerekeknek, akik „repülnek, megtudják, elalszanak”, s miután a hóember már egyre törpépp „lett” és elolvadt, az új évszak elején, az ébredő tavasz zöld pázsitján már Elek apó „mondott” mesét a hóember helyett a kíváncsi gyermekeknek. Ismétlés a költeményben az első és utolsó szakaszt záró „fehéren” és a „hóember meséje” mellett Elek apó „meséje”.

Jelentéstani elemként a felsorolást említsük: a hóember „szeme kavics, / orra hamis”, „öröm csillog / szemében”. A hóember meséjében pedig „üstökösök / csillagport is / hintettek / hóemberre, / álmaikra, / bús fenyőkre, / minden egyes / reményre.”

A szöveg címe csak részben utal a szövegre, az olvasó úgy érzi, hogy talán *A hóember és Elek apó meséje* cím találóbb lett volna a vers élére.

A költemény a *Kezembem jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben jelent meg.

A költemény valóságos (a hóember, Elek apó) és elképzelt elemek ötvözete, ennek alapján az olvasó is elképzeli(het), kialakítja(hat) egy képet a versben megrajzolt világról.

A szöveg magyar nyelvű, mai, írott (szóvalva szóbeli), érzelemkifejező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi, csupa jó hangzású szavak sorozata, amelyek a sor végén nem rímelnek, de a szakaszok 9-9 sora szólamokba rendeződnek, ritmust adnak a szövegnek: „Tél elején, / tél derekán / hóember jó / az égből, / szeme kavics, / orra hamis, / hóhullásban / nem didereg / fehéren — 4-4 szótagos sorok, utána „fehéren” 3 szótag, lezárja a szakaszt.

A szöveg szavainak szótári jelentéséhez társul az érzelmi-hangulati többletjelentés, a mesebeli hangulat s főleg az Elek apóra, azaz a Benedek Elek nagy mesemondóra való emlékezés. Mert bár a szöveg a hóember főnévvel indul, „szeme, orra, gyerek, tánc, csillagok, apróság, holdszőnyeg, csillag, üstökösök, csillagpor” stb., folytatódik, a tizedik szakaszban megjelenő Elek apó és meséje mintegy megkoronázza a költeményt.

A szövegmondatok mesebeli hangulatot idéznek, megtelnek érzelemmel, gyermeki csodálkozással, játékossággal. S ez az emlékezés hónapokon átível, a téli tánc, majd az álmok, reggel a mesehallgatás, utána a tavasz, a hóember törpülése, s Elek apó meséje már a hóvirág, a tavasz jegyében hangzik el.

Hajóval a Déli-sarkon

Beke Sándor költeménye 6-6 soros, tizenhat szakaszba tagolódik. A költő azt a képzeletbeli, „hajóval a Déli-sarkon” tett utazását meséli el. Az utazást s az ott átélt élményeit a „voltam, hajóztam”, (madár) „billegett, énekelt”, (kövek) „heverésztek”, „civakodtak, építkeztek” (pingvinék), (közelebb) „bátorkodtak” (a fókák), (bálna) „úszott”, „fütyül” (a szél), „havazott” igék mesélik el.

Jelentéstani elem az első és a 15. szakasz megisméltése. Ellentétes szavak-mondatok állítják szembe az itthoni fenyőket az ottani jeges bércekkel, az ottani borús eget, a hideg szelet, hogy „fütyöl a szél”, a hazai forró nyárral s szülei várakozásával. Bár a költő megvallja: a „vad vidék, / kietlen táj, / azért mégis / csodaszép”, „Mind közelebb / bátorkodtak / a fókák, / velük jöttek / fiaik, a / pufókák”, a bálnavadászok elől a bálna „... gyorsan / iramlik”, s „Fókák mondták: / nem is tudják, / mi a kék”.

Az otthon, a szülők említése hazatérésre bírja a költőt: „Pingvinektől, / sirályoktól / búcsúztunk, / vén rozmárok / kiáltoztak / utánunk.” Egy jéghegyről „barátfoka / integet.” Az ellentétek mellett az utazás, a kirándulás eseményeit felsorolással ismerheti meg az olvasó: „Jégvirágos, / hóbuckás a / vad vidék, / kietlen táj”, „Jéghegyeken / fehér madár / billegett, / nem fenyőkön, — / jeges bérceken / énekelt”.

A szöveg címe utal a szövegre, figyelemfölkeltő, az olvasó is társulna a költőhöz.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben látott napvilágot.

A vers a költő monológja, benne két párbeszéd áttételes idézése: „Fókák mondták: / nem is tudják, / mi a kék” és a „Meg is mondtam / Amundsennek: / siessen, / menjünk haza, / itt az élet / kietlen”.

Beke Sándor költeménye valóságos földrajzi tájegység, a Déli-sark leírása, egy elképzelt kirándulás elmesélésével. Az olvasó — aki még nem járt a Déli-sarkon (e sorok írója sem!), a vers művész stílusú szövege alapján hiteles képet alakít(hat) ki a maga számára, s elfogadja a költő megállapítását: „vad vidék, / kietlen táj, / azért mégis / csodaszép”.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelmeket keltő, földrajzi ismereteket is közlő szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Néhány rossz hangzású, pontosabban „hideg” jelentésű szó — „vad vidék, kietlen táj, jeges bércek, füttyöl a szél, az úr a hideg, meg a tél” — ellensúlyozzák a szövegben szereplő jó hangzású szavak jelentését.

A verssorok közül a szakaszok harmadik és hatodik sorai rímelve, 4/4/3, háromütemű tizenegyes szótagszámú hangsúlyos verselésben.

A költemény szavainak szótári jelentéséhez kapcsolódik a szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés, pl. színes jelentéstöbblettel ismerkedhet meg az olvasó a vers főnevei és melléknevei olvasásakor: „jégvirágos, hóbuckás, vad vidék, kietlen táj, fehér madár, jeges bérce, szép sirály, vén rozmárok”, s ellentétként az otthoni táj: „forró nyár, édes otthon, meleg szívedbe”. A már említett igék és mellékneves szószerkezetek mellett sorolhatjuk a költemény mondataiból az alany-állítmány szerkezeteket: „jégvirágos, / hóbuckás a / vad vidék, kietlen táj ...” s mellette az ellentét: „azért mégis / csodaszép”, (Déli-sarkon) „füttyül a szél, / hideg szél, / ő itt az úr, / meg a hideg, / meg a tél”. De említhetjük a határozókat is: „Antarktison ! (voltam én is) / mesében, / Amundsennel / (hajóztam el) / merészen”; „Jéghegyeken / (fehér madár / billegett), nem fenyőkön, — / (jeges) bérce / (énekelt)”, kövek között „(heverészték) / szerteszt”; „(úszott) / óceánban”; „... gyorsan / (íramlik)”, „(havazott) ... szaporán”.

E gazdag választék mellett nem hiányoljuk a versből a szóképeket, bár csak két megszemélyesítés — „Lapos kövek / heverészték...”, „úszkáltak a / jéghegyek” — található a szövegben.

A szövegmondatok közlő, mesélő stílusa átmelegszik, érzésekkel, örömmel, csodálkozással, barátkozással telítődik.

A gyermekolvasónak kedve támad lerajzolni a bemutatott tájat, vidéket, főleg, ha látja a két említett kiadásban szereplő rajzokat.

Elöttem a földgömb

Beke Sándor szövege 4/4 soros kilenc szakasz. A Föld alakját utánzó, az iskolai földrajzoktatás eszközt nem ilyen szempontból nézi és mutatja be az olvasónak, hanem szülőföldjét dicsőítő, hazaszeretetét kifejező költeményt fogalmaz, ódához, himnuszhoz közelítő stílusban.

A szövegmondatokban jól megválogatott igékkel szól érzéseiről: „locsolja, sarkantyúzza, mossák, csobognak, őriz, tapossák, díszíti, zengi”.

Jelentéstani elem az első három szakasz idézőjelbe tett megismétlése a vers végén. Így a költemény hármas egysége valósul meg, az ismétlődő három szakasz közrezárja a szülőföldről megfogalmazott három szakaszt. Az ismétlést erősíti a felsorolás: „földgömb, labda, földrész, tengervíz, Európa”, s a szülőföldön: „ősi fenyvesek, borvizek, szarvas, történelem, múlt, kolompszó, határát tapossák, madár, dicsőség.” Ezek a hármas felosztásban sorakozó szakavak egyben a költemény kulcsszavai is, mint egy zenedarab előjátéka, maga a mű és utójátéka.

A vers címe témamegnevező, utalás a szerzőre, esetleg a szövegre, mert az olvasó csak a költemény elolvasása után társítja a földgömböt néző költőt és a szülőföldről szóló gondolatokat.

A költemény a *Hajóval a Déli-sarkon*. Gyermeekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1998) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott

gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetek jeles darabja.

A szöveg a szerző monológja, a három, ismétlődő szakasz, s a közrezárt három szakasz csodálatos valóság a szülőföldről, a tisztelet, a szeretet, a dicsőítés hangján.

A költő versében valóságos világdarab — földgömb, Európa — jelenik meg, s a középső három szakasz a költő, s egyben mindannyiunk szülőföldje, s az olvasó is úgy érzi, úgy érezheti, hogy a saját háttérélményei alapján.

A szöveg nyelve magyar, mai, írott (szavaltva szóbeli), nemes, felemelő érzést fogalmaz, de egyben felhívó is — a szülőföld szeretetére felhívó — szépirodalmi alkotás.

A szöveg stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavakat válogatott a szerző, a b x b rímelésű sorokba tagolta, amelyek 4/2, 3/3, 2/4, kézütemű, hatos szótagszámmal hangsúlyos verselésűek. A szövegösszefüggésből adódó többletjelentés kiegészíti a szavak szótári jelentését. A megválogatott igék mellett a melléknév + főnév szókapcsolatok segítik a szövegértést: „nagy csizma, én szülőföldem, ő szívében, kicsi erek, fényes örömeiben, ősi fenyvesek, öreg szarvas, hangos kolompszó, ezerféle madár” nyelvi képükkel, szívet melengető jelentésükkel emelik irodalmi szintre, himnuszhoz illő magasságba a szöveget. Ebbe besegítenek a költemény szóképei is:

„Előttem a földgömb, / kerek, mint a labda” — hasonlat;

„minden fölrész partját / tengervíz locsolja” — megszemélyesítés;

„hasát egy nagy csizma / sarkantyúzza éppen” — megszemélyesítés és metafora;

„kicsi erek mossák” — megszemélyesítés;

„ezerféle madár / dicsőségét zengi” — megszemélyesítés.

A szövegmondatok mindegyike közlő, kijelentő, de érzelemmel telített.

A Göncölszekér

Beke Sándor 6 soros hét szakaszba tagolta költeményét. A Göncölszekér csillagképet összekapcsolta egy meseszerű képpel: gyermekkirály ül az égi szekéren, kezében csillagszóró, s az égi világ tiszteleg előtt.

Ezt a képet jól megválogatott igék jelenítik meg: (Göncölszekér) ballag, (rajta) ül (egy gyermekkirály), (pejparipák) húzzák, (majdhogynem) felborítják, (égi ország) emeli (kalapját), (csillagport) hintenek, szórnak.

Jelentéstani elem a szövegben a Göncölszekér háromszori ismétlése, egyszer a Göncöl említése, s az első szakasz variánsként szerepeltetése az utolsó szakaszban. De itt említhetjük a „csillagzsongás, csillagpor, csillagocskák, csillagország” szavakat, valamint a „Hold-korona” szerepeltetését. Mellettük a képzelt események felsorolása is ide tartozik, amelyek egyben a szöveg kulcsszavai.

A vers címe tulajdonnév, csillagnév, utal a szövegre.

A költemény a *Havasok királyleánya*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2009) című kötetben jelent meg.

A költemény valóságos és képzeletbeli világkép ötvözete, a költő meseszerű leírása társul a valóságos Göncölszekérhez, ezt az olvasó is elfogad(hat)ja, esetleg társíthatja a saját kialakított világképét.

A vers nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), érzelmet fejez ki, a gyermeki érzelmeket jeleníti meg, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak alkotják a szöveget, amelyek 4/3/3/5/1/5 vagy 4/2/4/4/4/2 szótagú sorokra tagolódnak.

A költemény jól megválogatott szavainak szótári jelentéséhez a szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés társul. Az igék mellett a főnevek főleg a képzeletbeli világkép kialakításához járulnak hozzá: „Göncölszekér, gyermekkirály, pejparipák, ország, csillagzsongás, király, csillagocskák, csillagország, gyermek, Hold-korona, csillagszóró.” A tulajdonság megnevezésével a melléknevek és a főnevek is a szövegértést segítik: „égi ország, kis király, fényes utat, kicsiny csillagocskák, szép csillagország, délceg király.”

A két megszemélyesítés — Göncölszekér / ballag az égen” és a „Göncölszekér / bandukol / az égen” — a szöveget keretbe foglalja.

A szövegmondatok közlő, kijelentő szerepükhöz finom, mesebeli hangulat kapcsolható, gyermekversbe illő.

Ha megáll a falióra

A költő szövege 6-6, rövidebb-hosszabb sorral hét szakaszba tagolódik, és benne egy falióra feltételezett esetét olvashatjuk, ha megáll a falióra, a kakukkmadár kakukkolna, de csak úgy tud, ha az óra újra jár.

A szövegmondatokban ezt a játékos feltételezést, megállást-újraindítást igék mesélik el: „Ha megáll, kibomlik, kakukkolna, berekedt, kiapadt, (benne) maradt, elnémult, fölhúzták, elindult, jár, kakukkol, ha megáll” — a kezdő és szövegzáró „ha megáll” ige keretbe foglalja az eseményt.

Jelentéstani szerepet kap a „tiki-tiki / ták” sorok szakaszonkénti, játékos ismétlése.

Ellentétes szavak: „megáll, kibomlik, berekedt, kiapadt, elnémult — fölhúzták, elindult, ismét jár, kakukkol” mesélik a falióra esetét. Ezek a szöveg kulcsszavai is.

A költemény a *Kezemben jégvirág*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1996) és a *Mikor pipepásztor voltam*. Válogatott gyermekversek (Székelykapu Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008) című kötetekben látott nyomdafestéket.

Beke Sándor valóságos — igaz, feltételes — eseményt, történetet mesél, világképet rajzol, amelyhez az olvasó hozzátársít(hat)ja a maga véleményét, hasonló, átélt történetét.

A szöveg nyelve magyar, mai, írott (szóvalva szóbeli), érzelmet fejez ki, fogalmaz meg, szépirodalmi eszközökkel.

Stílusa is szépirodalmi.

A költemény első négy szakaszában a „berekedt, kiapadt, elnémult, néptelen” szavak kissé kellemetlen hangzásúak, de talán inkább riadalmat keltenek az óra megállása miatt, de a következő két szakaszban a „felhúzták, elindult, ismét jár, kakukkol” jó hangzású szavak ellensúlyozzák ezt, megszüntetik a riadalmat, hisz az óra újra jár, mutatja az időt, s a kakukkolás újra hangzik a „tiki-tiki / ták” refrénben. S ez a játékos, azonos hangokkal kezdődő szavak (alliteráció) feledteti a óra leállása miatti riadalmat, aggodást.

Az érzelmi-hangulati többletjelentés társul a vers szavainak szótári jelentéséhez, pl. az alany-állítmány szerepet betöltő szókapcsolatok: „megáll a falióra, kibomlik (az idő) kontya, berekedt (az idő) kútja, (benne) maradt feleútja, elnémult a kakukkmadár, néptelen (az egész) határ, elindult az élet, ismét jár, kakukkol”. S ezek a szavak már a szóképek világába vezetik az olvasót, és világítják meg, mit jelent, ha a falióra megáll:

„kibomlik az idő kontya” — megszemélyesítés, metafora;

„berekedt az idő torka” — megszemélyesítés, metafora;

„kiapadt az idő kútja” — megszemélyesítés, metafora;

„néptelen az egész határ” — metafora;
„elindult az élet újból” — megszemélyesítés;
„néptelen a világ útja” — metafora.

A szövegmondatok érzelmileg telítettek, bár formailag közlő, kijelentő mondatok.

Napóleon kudarca

Beke Sándor a költeményét 16-16 soros két szakaszra tagolta. Összefüggő szövegmondatokkal azt meséli el, hogyan mímelte Tamás a falovacskáján, játék kardjával Bonaparte Napóleont, a heves viaskodásban az asztalról mit rántott le, s nagymama hogyan büntette meg.

A szövegmondatokban szereplő igék mesélik el a történetet: (Tamás) „mímelte, lerántotta, (nagymama) lekent (neki egy nyaklevest), száműzte, (a törökbúzaszemekre) térdepeltette”. A történetet mesélő igék felsorolása jelentéstani elem, s melléjük társulnak a levert tárgyak: a csipkés terítő a porcelánhalakkal és a kerámiavázával együtt. A büntetés helyét ismerteti a felsorolás: „törökbúzaszemekre, Jézus fakeresztje előtt, a tiszta szobában, Szent Ilona szigetén”.

A szöveg címe csak sejteti a történelmi eseményt — Napóleont Szent Ilona szigetére száműzték —, de a szövegben ezt a történelmi tényt a költő játékos tréfával párosítja, leszűkíti egy kisfiú meggondolatlan tétével.

A költemény a *Havasok királyleánya*. Gyermekversek (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2009) című kötetben jelent meg.

A költő valóságos történelmi személyiséget, szereplőt — Bonaparte Napóleont, Jézus Krisztust —, valamint egy valóságos szigetet — Szent Ilona szigetet —, párhuzamba állítja egy elképzelt eseménnyel,

úgy is fogalmazhatnánk: Tamás rossz fát tett a tűzre, nagymamája megbüntette.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavaltva szóbeli), érzelemlifejező, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó és rossz hangzású szavak váltakoznak a versben. Tamás Bonaparte Napóleont mímelő magatartása még játék — farmer, lakkozott falovacska, játék kard —, de a „heves viaskodás” szókapcsolat már a rossz hangzású szavak sorát indítja el, s még a „Szent Ilona szigetén” szókapcsolat is az olvasó számára azonos a „száműzetés” jelentéssel. A rövidebb-hosszabb verssorok váltakozása a gyorsan lejátszódó „heves viaskodást” s a nagymama azonnali közbelépését, büntetését érzékeltetik. A költő pedig nem gondolt a verssorok rímeltetésére, megmaradt a prózai szövegmondatoknál. Az olvasó azonban a „tisza szobában” és a „Szent Ilona szigetén” sorokban a térdepelni kényszerített Tamás sziszegését véli felfedezni.

Az érzelmi-hangulati többletjelentés ráépül a szöveg szavainak szótári jelentésére.

A költemény két szakasza két egység, egy-egy szövegmondat, a „heves viaskodás” és következménye, valamint a „felháborodott nagymama” büntetése.

Mindkét szövegmondat közlő, kijelentő, bár „heves viaskodás”-ról és „felháborodott nagymama” büntetéséről szól. Az olvasó pedig megbocsát Tamásnak, vagy felháborodik a fiú tette miatt és mosollyal búcsúzik a tréfás történettől.

Ábécéiskola

Beke Sándor az unokájának, Olivérnek dedikált versét 4-4 soros 32 szakaszba tagolta. A magyar ábécé betűivel kezdődő szavak alkotják a szövegmondatokat, amelyek szöveggé állnak össze. A szövegmondatokban megjelenő szavak között igék sorakoznak: „cibál, cipel, cselleng, dalol, dobol, dohog, esteledik, ékesít, fészkel, gubbaszt, ijeszt, indul, jósol, kerget, lóbál, mosdik, ordít, sétál, terel, ugrándozik, üldögél, zihál, zúdul”.

Jelentéstani elemként sorakoznak az ismétlődő összetett szavak: „aranyerdő, aranymező, álommanó, álmokép, csodaszarvas, csodaborja, ezüstvirág, ezüstfenyő, ezüstcsengő, gyöngytyúk, gyöngyharmat, gyöngyvirág, juhászbojtár, juhászbótján, nádkunyhó, nádfedelén, úrszondában, úrpilóta”. Sorba állnak a rokon értelmű szavak is: „cselleng, császkál, medve, mackó, oson, odébbáll, őzbak, őzsuta, őzgida”.

S természetesen az ábécésorban álló szavak jelentésárnyalatai is gazdagítják a szöveg jelentésvilágát. Főnevek: „bohóc, cica, dalnok, fajdkakas, gébics, gyermek, Hanga, Imre, kutya, Lilla, medve, nyuszi, pinty, róka, szajkó, vizsla, zápor, Zsigmond”; melléknevek: „cifra, csipkés, ékes, falánk, gáláns, kecses, lengő, mókás, pompás, ravasz, selymes, zörgő”. Mindezek a szöveg kulcsszavai is.

A költemény az *Ábécéiskola*. Gyermekversek. Olivér első könyve (Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,

Székelyudvarhely, 2014) című kötet egyetlen költeménye.

A költemény egy elképzelt világkép egyezményes jeleiről, magyar anyanyelvünk hangjait jelölő betűkről szólnak. Beke Sándor *Bobókás ábécé* című alliteráló verse mellé állítható, illetve Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Hervay Gizella és több ismert költőnk hasonló verse mellé.

A költemény nyelve magyar, mai, írott (szavalva szóbeli), ismeretközlő, mert az elemi iskolásoknak íródott, olvasókönyvbe illő, érzelmet fejez ki, anyanyelvünk betűiről szól, szépirodalmi alkotás.

Stílusa is szépirodalmi.

Jó hangzású szavak sorakoznak a versben, amelyek azonos hangokkal, betűkkel kezdődnek (alliteráció), így a verssorok vége nem mindig rímel, de a szavak 4/4, esetleg 4/3 vagy 3/3/2, nyolcas, hetes szótagú, hangsúlyos verselésű szöveget alkotnak.

A szövegösszefüggésből adódó többletjelentés ráépül a költemény szavainak szótári jelentésére. Már említettük az igéket, a főneveket, a mellékneveket. Ezek állítmányként, alanyként, jelzőként segítik a szövegértést, s néhány határozóragos főnév is ide sorolható: „ablakomban, csillagútján, csillagfényben, dombon, esteharanggal, ezüstösen, égen, fán, fakoronán, fényben, galagonyagallyon, gesztenyefán, gyepeken, gyopárban, holdfényben, ladikon, utcácskán, udvarán, vörösfenyőn, zsindegytetőn, zsinórdíszben”. S a tárgy se maradjon ki a magyar szavak közül: „ci-

rokseprűt (cibál), cipőt (cipel), cukormázat (cifráz), égszint (ékesít), ékszerboltot (épít), (feni) fogát, jövőt (jósol), jót (jövendöl), lampiont (lóbál), szalmaszálat (szállít), tinót (terel), tréfát (teremt), zabot (zabál)”.
A gazdag nyelvi anyag ellensúlyozza a szóképek hiányát.

A szövegmondatok mindegyike közlő, kijelentő, játékos hangulatukkal az iskolásokat vonja be a szövegjátékba.

Jegyzet

A válogatás Beke Sándor alábbi versesköteteiből készült:

Kezemben jégvirág. Gyermekversek (1996)

Bobókás ábécé. Gyermekversek (1997, 2000)

Hajóval a Déli-sarkon. Gyermekversek (1998)

Mikor pipépásztor voltam. Válogatott gyermekversek (2008)

Havasok királyleánya. Gyermekversek (2009)

Ábécéiskola. Gyermekversek (2014)

BEKE SÁNDOR ÉLETRAJZI ADATAI

Beke Sándor 1961. október 3-án született Brassóban. Szülővárosában érettségizett az Unirea Elméleti Líceum történelem-filológia profilú osztályában (1981). Tizenhat éves korában jelenik meg első verse a **Brassói Lapokban**. Középiskolás diákként a Brassói Lapok Irodalmi Körének a tagja. Három éven át szerkeszti az **Orizonturi** (Horizontok) című diáklap magyar nyelvű oldalait.

A Kolozsvári Protestáns Teológiára felvételizik. Tanulmányait félbeszakítva családot alapít és Székelyudvarhelyre költözik. Újságírói képesítést Nagyváradon szerez 1990-ben, s még ebben az évben irodalmi, művelődési folyóiratot alapít, a **Székely Útkeresőt**. 1991-ben megalapítja az **Erdélyi Gondolat Könyvkiadót**, melynek jelenleg is igazgatója. Alapító főszerkesztőként irodalmi és művelődési sorozatot indít, a **Székely Útkereső Kiadványait**. Saját könyvstandokat (1995), nyomdát (1997), könyvesboltot (2006), természetgyógyászati boltot hoz létre (2012), helyi reklámlapot működtet, a **Business Centert** (1998) és a **Jancsi padja** (2000) című satirikus lapot, 2002-től két újabb kiadót, az **Erdélyi Pegazust** és a **Székelykaput**. 2002-től a Romániai Magyar Írók Szövetségének a tagja. Alapító főszerkesztője az **Erdélyi Toll** című, 2009-től negyedévente megjelenő irodalmi és művelődési folyóiratnak. Versei lapokban, folyóiratokban, antológiákban és önálló kötetekben látnak napvilágot.

Antológiák, gyűjteményes kötetek, kiadványok: **Alapművelet**. Fiatal költők antológiája (Bukarest, 1985), **A Cenk árnyékában**. Brassói költők antológiája (Brassó, 1995), **Klárís antológia '98** (Budapest, 1998), **Vasárnap Évkönyv 1999** (Kolozsvár, 1999); **Soproni Füzetek**. Művészeti Antológia (Sopron, 2001), **Imakönyv Magyarországért, édes hazánkért**. Kortárs költők imái (Debrecen, 2003), **Brauch Magda: Té-**

ged kereslek. Beke Sándor istenes költészete (Székelyudvarhely, 2006), **101 vers Székelyföldről** (Kolozsvár, 2006), **Magyar, székely és csángó örökség.** A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006 (Székelyudvarhely, 2008), **Székely Útkereső Antológia. 1990–1999** (Székelyudvarhely, 2008), **Becsüld a népet!** A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája (Székelyudvarhely, 2008), **Csíksomlyó hazavár.** Antológia (Székelyudvarhely, 2008), **101 vers Brassórol** (Kolozsvár, 2008), **Szép karácsony szép zöld fája.** Magyar írók versei és novellái (Székelyudvarhely, 2008), **Székely karácsony.** Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről (Székelyudvarhely, 2008), **Karácsonyi álom.** Magyar írók és költők karácsonya (Székelyudvarhely, 2008), **Brauch Magda: A vers megközeleltése** (Arad, 2009), **A csíksomlyói Szűzanya ajándéka.** Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések (Székelyudvarhely, 2010), **Orbán Balázs — a székely lélek apostola.** Tanulmányok, emlékbeszédek, versek (Székelyudvarhely, 2010), **Visszavár a Hargita.** Antológia (Székelyudvarhely, 2010), **Pataki János: Erdély.** Tündérország képekben régen és ma (Budapest, 2010), **P. Buzogány Árpád: Példák, példaképek, példabeszédek.** Beszélgetések, interjúk (Székelyudvarhely, 2011), **Vándor fecske hazatalál.** Székely ajándék Erdély szent földjéről (Székelyudvarhely, 2015), **Nemzet — Sors — Identitás.** Írások a hatvanéves Bertha Zoltán tiszteletére (Budapest, 2016), **Emlék Székelyföldről** (Székelyudvarhely, 2016), **Emlék Erdélyből** (Székelyudvarhely, 2016), **Székelyföld, a legendák földje — 2017.** Naptár (Székelyudvarhely, 2017), **Erdély szent földjén — 2017.** Naptár (Székelyudvarhely, 2017).

Önálló verskötetei: **Madártemető** (1993), **Védtelen évek, Téged kereslek** (1995), **Tüntető magnóliák, Hajnalodik nélkülöd** (1997), **Erdélyi homály** (1999), **Megkéssett fel-**

támadás, **Ismét felgyújtom a mécsest**, **Adventi koszorú**, **Láthatatlan sorompók** (2002), **A galambok kirepülnek**, **Elmaradt imák** (2003), **Fehér tulipánok**, **Mosolygó orosz-lánok** (2004), **A szeretetnek nincsen temetője**, **Isten megáld a Hargitán**, **Ima Erdélyországért** (2005), **Lelkemben muzsikál a Hargita**, **Bodzafa virága** (2006), **Álom a Titanicon** (2007), **Szerelem orgonája** (2008), **Átölelt a lelked** (2010), **Az én Miatyáncsom** (2010), **Álom és értelem** (2011), **Tekintetemmel megfésüllek** (2012), **Erdélyi hangok**. Versek és elemzések (Társszerző Brauch Magdával — Székelyudvarhely, 2016), **Az álmodó bérceken**. Versek. Beke Sándor verseinek stilisztikai elemzései (Társszerző Málnási Ferencsel — Székelyudvarhely, 2016), **Erdély kapujában** (2017).

Gyermek- és ifjúsági könyvei: **Kezemben jégvirág** (1996), **Hajóval a Déli-sarkon** (1998), **Bohókás ábécé** (1997, 2000), **Mikor pipepásztor voltam**. Válogatott gyermekversek (2008), **Góbé Miska**. Tréfás költemény (2009), **Havasok királyleánya** (2009), **Öregapó, őzike és a csillagok**. Verses mese (2009), **Szépséges kislakók**. Költemény (2009), **Elégia a Hargitához** (2010), **Ábécéiskola**. Olivér első könyve (2014), **Csengő csendül, csillag csillan**. Gyermekversek. Beke Sándor gyermekverseinek stilisztikai elemzései (I.). (Társszerző Málnási Ferencsel — Székelyudvarhely, 2017). **Megjelenés előtt: Öregapó meséjében**. Gyermekversek. Beke Sándor gyermekverseinek stilisztikai elemzései (II.). (Társszerző Málnási Ferencsel — Székelyudvarhely, 2017).

Fordításban megjelent kötetei: Papp Tibor tolmácsolásában eszperantó nyelven közölt három kötetet (**Protestantaj magnolioj** — Tüntető magnóliák. Debrecen, 1999; **Glaciflor en mia man** — Kezemben jégvirág. Debrecen, 2000; **Mi rebruligos la mecon** — Ismét felgyújtom a mécsest. Debrecen, 2002). Moldoveanu Cornelia fordításában jelent meg román

nyelven két kötete (**Poezie de dragoste despre cascada Niagara** — Szerelmes vers a Niagara vízesésről, 2004; **Mi-am clădit în inimă o biserică** — Templomot építettem a szívemben, 2004).

Sajtótörténeti kötetei: **Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben.** Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről (Székelyudvarhely, 2007); **Székely Útkereső (1990–1999).** Laptörténet és sajtóvisszhang (Társ szerző Brauch Magdával, Székelyudvarhely, 2008); **A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében** (Székelyudvarhely, 2010);

Művelődéstörténeti kiadványai: **Kalauz Orbán Balázs székelykapuihoz** (Székelyudvarhely, 2015), **Vendégváró székelykapuk Szejkefördőn.** Múltidéző emlékkiadvány Székelyföldről (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szejkefördőn** (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szejkefördőn.** Öröknaptár (Naptár-változat, Székelyudvarhely, 2015).

Interjúkötetei: **Szépirodalom, néprajz, rovásírás.** Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról (Társ szerző Ráduly Jánossal — Székelyudvarhely, 2008); **Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján.** Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről (Székelyudvarhely, 2012); **Erdélyi Toll — az egyetemes magyar irodalom és művelődés szolgálatában.** Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel, írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal az Erdélyi Toll öt éves évfordulóján (Székelyudvarhely, 2016).

Közéletész, gondozza, sajtó alá rendezi: **Székely Útkereső.** Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999. I-X. évfolyam. Reprint kiadás (Székelyudvarhely, 2008); **Tündér Ilona.**

Széphistória (Székelyudvarhely, 2008); **Kéziratok hagyaték I.** Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leveleiből (Székelyudvarhely, 2010); **A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000** (Székelyudvarhely, 2010); **Ábel a Hargitán...** Hargitát ábrázoló részletek Tamási Áron *Ábel* című trológiájában (Székelyudvarhely, 2012).

Verseivel szerepel az alábbi hanghordozókon (CD-ken): **Udvarhelyszék.** Székelyföldi hangos útitárs. 2. Dancs Market Rekords, 2006; **Kézdivásárhely, Felső-Háromszék, Orbaiszék.** Székelyföldi hangos útitárs. 5. Dancs Market Rekords, 2007.

SZELEKTÍV KÖNYVÉSZET BEKE SÁNDOR MUNKÁSSÁGÁRÓL

Encyclopaedia Hungarica I–II–III.

Magyarságtudat Lexikon Alapítvány,
Calgary, 1992, 1994, 1996

Kuszálík Péter: Erdélyi hírlapok és folyóiratok 1940–1989.

Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézet, Budapest, 1996

Ki kicsoda Aradtól Csíkszeredáig? I–II.

Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 1996, 1997

Romániai magyar ki kicsoda 1997.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 1997

Kortárs magyar írók 1945–1997. I–II.

Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1998, 2000

Erdélyi magyar ki kicsoda 2000.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2000

Új magyar irodalmi lexikon I–II–III.

Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000

Kuszálík Péter: A romániai magyar sajtó 1989 után.

Teleki László Alapítvány — Erdélyi Múzeum Egyesület,
Budapest—Kolozsvár, 2001

Ki kicsoda a magyar könyvszakmában.

Kiss József Könyvkiadó, Budapest, 2005

Vofkori György:

Székelyudvarhely. Várostörténet képekben. I–II.

Harmadik, bővített kiadás. Typografika, Békéscsaba, 2009

Erdélyi magyar ki kicsoda 2010.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a BMC Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2010

Romániai magyar irodalmi lexikon. V/1. S–Sz

Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár
Kriterion Könyvkiadó, Bukarest—Kolozsvár, 2010

TARTALOM

Előszó helyett *avagy* Oktassuk diákjainkat
a szépirodalmi művek szövegeinek
jobb megértésére (Dr. Málnási Ferenc) **5**

Beke Sándor

GYERMEKVERSEK

Tavaszi **9**

A homokóra **10**

Mikor pipepásztor voltam **12**

A pulyka **17**

Király is volt Olivér **20**

Bohókás ábécé **24**

Nagyapóval, este... **31**

Aranyősz **34**

Őszi ének **36**

Elek apó meséje **39**

Hajóval a Déli-sarkon **44**

Előttem a földgömb **49**

A Göncölszekér **51**

Ha megáll a falióra **53**

Napóleon kudarca **55**

Ábécéiskola **57**

Málnási Ferenc
BEKE SÁNDOR
GYERMEKVERSEINEK
STILISZTIKAI ELEMZÉSEI

- Tavaszi 65
A homokóra 67
Mikor pipepásztor voltam 69
A pulyka 71
Király is volt Olivér 73
Bohókás ábécé 75
Nagyapóval, este... 77
Aranyősz 79
Őszi ének 81
Elek apó meséje 84
Hajóval a Déli-sarkon 86
Előttem a földgömb 90
A Göncölszekér 93
Ha megáll a falióra 95
Napóleon kudarca 98
Ábécéiskola 100
Jegyzet 103
Beke Sándor életrajzi adatai 104
Szelektív könyvészet
Beke Sándor munkásságáról 109

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: MÁLNÁSI FERENC

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

ISBN 978-606-534-083-1

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,
Székelyudvarhelyen